

Луценко О.І.

ORCID ID: 0000-0001-6087-316X

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ХОЛОДУ В РОСІЙСЬКІЙ ВОЄННІЙ МЕДІЙНІЙ РИТОРИЦІ: СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ

***Анотація.** Сучасний медіапростір характеризується активним використанням мовних засобів як інструментів реалізації комунікативних стратегій воєнного часу. Особливого значення набуває функціонування лексичних одиниць, що у медійному дискурсі отримують додаткове прагматичне навантаження. Однією з таких груп є номінації, пов'язані з холодом і зимовим періодом (мороз, холод, зима, замерзання та ін.), що регулярно з'являються у висловлюваннях російських політичних і військових спікерів у контексті війни проти України. Мета статті – проаналізувати семантичні моделі вербалізації холоду в сучасній російській воєнній медійній риторичі та визначити їхні прагматичні функції. У дослідженні застосовано методи контекстуального, семантичного та прагмалінгвістичного аналізу, що дозволяють виявити мовні моделі номінацій холоду та встановити, які конкретні комунікативні інтенції воєнної риторичі вони реалізують. Аналіз засвідчив, що у висловлюваннях російських спікерів холод і зимовий період вербалізуються як елемент риторичі тиску, погрози та залякування. Виявлено варіативність семантичних моделей, у яких холод використовується для прогнозування інфраструктурних втрат і водночас слугує засобом легітимізації ударів по енергетичних об'єктах. Отримані результати дають підстави розглядати вербалізацію холоду як дискурсивно значущого елемента, що формує характерні семантичні й прагматичні конфігурації сучасної російської воєнної риторичі. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення культурно-символічних джерел актуалізації образу морозу в російському дискурсі, зокрема, у фольклорних наративах, що дозволить простежити зв'язок між сучасними моделями воєнної риторичі та їхніми культурними передумовами.*

***Ключові слова:** лінгвістична прагматика, російська воєнна риторика, вербалізація холоду, семантичні моделі, прагматичні функції, мовні номінації.*

***Інформація про автора:** Луценко Оксана Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної*

.....
 комунікації; Навчально-науковий інститут філології; Київський
 національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: oks.lutsenko@gmail.com

Oksana I. Lutsenko

ORCID ID: 0000-0001-6087-316X

THE REPRESENTATION OF COLD IN RUSSIAN WAR MEDIA RHETORIC: SEMANTIC PATTERNS AND PRAGMATIC FUNCTIONS

Abstract. *The contemporary wartime media space is characterized by the active use of linguistic means as instruments for implementing wartime communicative strategies. Particular significance is attached to lexical units that acquire additional pragmatic load in media discourse. One such group includes cold-related lexical nominations (frost, cold, winter, freezing, etc.), which regularly appear in statements by Russian political and military speakers in the context of the war against Ukraine.*

The aim of the article is to analyze the semantic models of the verbalization of cold in contemporary Russian wartime media rhetoric and to determine their pragmatic functions.

The study employs contextual, semantic, and pragmalinguistic methods of analysis, which make it possible to identify linguistic models of cold-related nominations and to determine the specific communicative intentions of wartime rhetoric that they realize.

The analysis demonstrates that in the statements of Russian speakers, cold and the winter period are verbalized as elements of a rhetoric of pressure, threat, and intimidation. The study identifies a variety of semantic models in which cold is used to forecast infrastructure damage and simultaneously serves as a means of legitimizing strikes on energy facilities. The results obtained allow the verbalization of cold to be interpreted as a discursively significant element that shapes characteristic semantic and pragmatic configurations of contemporary Russian wartime rhetoric. A promising direction for further research is the study of the cultural and symbolic sources underlying the activation of the image of frost in Russian discourse, particularly in folkloric narratives, which would make it possible to trace the connection between contemporary models of wartime rhetoric and their cultural foundations.

Keywords: *linguistic pragmatics, Russian wartime rhetoric, verbalization of cold, semantic models, pragmatic functions, lexical nominations.*

Information about author: *Lutsenko Oksana Ivanivna – PhD, associate professor; associate professor of the department of stylistics and linguistic*

Сучасний медіадискурс перестав бути лише засобом відтворення подій, а трансформувався в дієвий інструмент інформаційно-психологічного впливу та стратегічного маніпулювання суспільною свідомістю. В умовах гібридної війни мова стає автономним "театром бойових дій", де функціонування лінгвістичних одиниць не обмежується суто номінативною функцією – вони перетворюються на засоби реалізації багатофункційних прагматичних установок, спрямованих на формування потрібного образу противника та способу його представлення у воєнному дискурсі, вербальну легітимізацію застосованих стратегій та конструювання заданої емоційної модальності в масовій свідомості. У зв'язку з цим особливого значення набуває аналіз мовних засобів, якими реалізуються такі комунікативні стратегії: "Проблема вивчення російсько-інформаційного протистояння дуже актуальна, зважаючи на те, що бойові дії та окупація на території України продовжуються, а інформаційні війни тривають. Важливо виокремити елементи, засоби і методи російської інформаційної пропаганди, щоб дослідити це явище з наукового погляду" [3, с.1017].

Саме тому в центрі уваги сучасної лінгвістики перебувають семантичні трансформації певних груп лексики, використовуваних у російській воєнній медійній риторичі щодо України. Йдеться про застосування типових номінацій як засобу реалізації комунікативних установок, що в умовах повномасштабного вторгнення набувають виразної прагматичної спрямованості. У медійному дискурсі воєнного часу такі лексеми стають засобами реалізації агресивних комунікативних інтенцій та психологічного впливу, що реалізується насамперед через неологізацію, евфемізацію, специфічний добір лексико-семантичних засобів, повторюваність ключових номінацій, смислове акцентування, композиційне структурування матеріалу та контекстуальні зв'язки. Унаслідок цього медійний текст набуває регулятивного потенціалу: він задає рамки

осмислення подій, формує оцінні орієнтири та спрямовує інтерпретаційну діяльність аудиторії відповідно до передбаченої комунікативної стратегії.

У сучасній українській лінгвістиці активно досліджуються різні аспекти медійної комунікації та воєнного дискурсу. У працях Г. Почепцова аналізується специфіка смислових та інформаційних воєн і визначаються механізми реалізації смислових інтервенцій у комунікації [5]. І. Кауза розглядає воєнний дискурс як когнітивно-комунікативну систему, що поєднує концептуальні моделі осмислення війни з мовними засобами їх вербалізації, та аналізує мовно-стилістичні прийоми воєнної риторики, зокрема метафоризацію й використання емоційно маркованої лексики [2]. Лінгвістичні аспекти воєнного дискурсу досліджує також Г. Яворська, яка наголошує на ролі вербально-семіотичних засобів у формуванні інтерпретацій воєнних подій [7]. Лінгвопрагматичні особливості воєнної комунікації аналізує О. Смельянова, зосереджуючись на функціонуванні лексико-стилістичних засобів, метафоричних і евфемістичних номінацій у медійному представленні воєнної тематики [1].

Водночас попри активний розвиток таких студій семантичні моделі функціонування окремих лексичних груп, що у воєнній риториці набувають специфічного прагматичного навантаження, зокрема номінацій, пов'язаних із *холодом* і *зимовим періодом*, досі не стали предметом спеціального лінгвістичного аналізу.

Мета статті – проаналізувати семантичні моделі вербалізації *холоду* в сучасній російській воєнній медійній риториці та визначити їхні прагматичні функції.

Завдання дослідження полягає в необхідності відмежувати нейтральне значення лексем *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* і довести їхнє функціонування у висловлюваннях російських посадовців і публічних осіб як засобу прагматичного впливу та описати мовні механізми, якими реалізується цей ефект.

Розв'язання цього завдання має значення для поглиблення семантичного і прагматичного аналізу медіадискурсу, а також для прикладних потреб стратегічної комунікації, зокрема для коректної інтерпретації російської воєнної риторики, для

наукової фіксації й подальшого прогнозування мовних моделей тиску, на основі вже актуалізованих у перебігу війни. Дослідження прагматичних функцій лексем, пов'язаних із *холодом* і *зимовим періодом* у сучасному воєнному медіадискурсі відповідає актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки спрямоване на системний аналіз семантичної трансформації мовної одиниці з практичним осмисленням її ролі в комунікативних стратегіях воєнного часу. Особливої ваги таке дослідження набуває з огляду на те, що безпосереднім адресатом аналізованої риторики є українське суспільство.

У прагмалінгвістиці мовні одиниці вивчаються як інструменти реалізації комунікативних намірів мовця. Будь-яке семантичне зрушення супроводжується відповідною прагматичною модифікацією: слово набуває додаткового функціонального навантаження й починає виконувати конкретну роль у впливі на адресата. На відміну від мовно-структурного підходу, прагматика досліджує мову як механізм цілеспрямованого формування та прогнозування інтерпретацій і реакцій реципієнта, де визначальну роль відіграють параметри комунікативного завдання, способу його реалізації, добору мовних засобів і досягнутого ефекту.

Центральним для прагматичного аналізу є поняття інтенції мовця, що "належить до визначальних понять прагматики, основу дослідження якої становлять використання і функціонування мовних знаків у процесі спілкування у взаємозв'язку з адресантно-адресатним континуумом, стосунками між комунікантами, у контексті цілісної мовленнєвої ситуації – співвідношенням вербальних та невербальних засобів комунікації" [6, с. 20].

У контексті нашого дослідження важливо зафіксувати, що комунікативні стратегії у медіа "спрямовані на репрезентацію однієї глобальної настанови – інтенції впливу на адресата, яка передбачає: а) якомога повніше і швидше донести до соціуму важливий потік інформації, розтлумачити певні події, сформулювати оцінку, активізувати та загострити увагу на необхідній інформації; б) спонукати до конкретних дій, зацікавити,

.....

закликати до роздумів над актуальними проблемами життя; в) переконати у справедливості певної ідеї" та ін. [6, с. 296].

З огляду на висловлене, можемо підсумувати, що реалізація таких комунікативних настанов зумовлює цілеспрямований добір мовних засобів, за допомогою яких висловлювання організовується як система функціонально вмотивованих мовних дій, спрямованих на розв'язання конкретного комунікативного завдання та досягнення запланованого ефекту. Отже, саме інтенція визначає добір мовних засобів і характер їхнього функціонування в дискурсі: "Прагматична спрямованість адресанта як відправника інформації на адресата як її одержувача виявляється у виборі різних мовних засобів, за допомогою яких ця інформація може бути передана" [4, с. 200].

Водночас інтенція мовця пов'язана не лише з конкретним комунікативним завданням, а й із ширшим контекстом мовної особистості – когнітивним і культурним, оскільки відображає психоментальний простір носія мови, сформований під впливом історії, культури, релігії та колективного досвіду національної спільноти. Саме ці чинники визначають способи осмислення дійсності та зумовлюють специфіку мовного вираження знань, оцінок і досвіду в процесі комунікації: "Інтенція входить у когнітивно-вербальну базу мовця, гармонійно поєднує когнітивний та лінгвокультурний концепти, адже репрезентація знань, досвіду, інтелектуальної системи, загальної когнітивно-вербальної бази відбувається під впливом національної мовної свідомості та етнокультури" [6, с. 82].

У цьому зв'язку варто підкреслити, що мовні засоби добираються мовцем свідомо відповідно до конкретної комунікативної мети, актуалізованої в певній ситуації, і водночас зумовлюються ментальними й культурними засадами мовної спільноти та відображають притаманний їй спосіб осмислення дійсності. Тому появу й повторюваність певних лексичних засобів у висловлюваннях різних спікерів, які є представниками однієї національної спільноти, слід розглядати як результат свідомого комунікативного добору, що водночас спирається на культурно зумовлені моделі осмислення реальності.

У цьому зв'язку під час аналізу медійних текстів особливу увагу слід приділяти конотативним та імпліцитним компонентам значення – інформації, що не завжди прямо вербалізована, але є ключовою для коректного виявлення інтенції адресанта та інтерпретації змісту повідомлення.

Відтак аналіз мовних засобів відкриває можливість виявляти приховані механізми мовного впливу й описувати, як через вибір конкретних лексичних засобів у комунікації фіксуються інтенції адресанта. Показовим матеріалом для такого аналізу є медійна комунікація, де у висловлюваннях посадових осіб і експертів реалізуються мовні способи вербалізації політичних і воєнних наративів та заданих комунікативних стратегій.

У таких комунікативних стратегіях застосовуються інструменти інформаційно-психологічного впливу, спрямовані на інформаційний супровід воєнних дій, формування вигідних для сторони конфлікту інтерпретацій ситуації та просування цільових наративів. Значна частина таких дій реалізується у медійному просторі через публічні заяви, виступи, інтерв'ю політичних і військових спікерів, де за допомогою мовних засобів вербалізуються прагматично зумовлені комунікативні установки й моделі представлення воєнної реальності.

У цьому контексті окремої уваги заслуговує російська медійна комунікація як країни-агресора. Публічні висловлювання політичних і військових діячів, а також експертів, пов'язаних із державними структурами, що регулярно поширюються через інформаційні агентства, телевізійні канали, цифрові платформи та соцмережі, супроводжують або випереджають воєнні дії, забезпечуючи їх медійне обґрунтування, мотивацію та пояснення. Саме в цих висловлюваннях фіксуються характерні способи вербалізації воєнно-політичних наративів і комунікативних установок, що структурують російський дискурс війни проти України. Аналіз таких медійних матеріалів дає змогу простежити, які лексичні одиниці та смислові моделі послідовно залучаються для формулювання відповідних позицій і оцінок, а також виявити групи лексем, що вирізняються підвищеною частотністю та функціональною навантаженістю в певні періоди. У цьому

.....

зв'язку окремий інтерес становить функціонування лексичних одиниць, що системно з'являються у висловлюваннях російських спікерів, набуваючи особливої частотності в осінній та зимовий періоди. До таких належать лексеми *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* та ін., уживання яких у російській медійній комунікації фіксувалося і в попередні роки, однак особливої актуалізації набуло впродовж зимового періоду 2025–2026 рр., коли тривалі періоди сильних морозів використовувалися у війсьній риторичі як додатковий чинник тиску і супроводжувалися системними ударами РФ по енергетичній інфраструктурі України. Саме таке слововживання демонструє характерні прагматичні особливості, що становлять предмет нашого аналізу. Проілюструємо їх на конкретних прикладах уживання відповідних лексем у висловлюваннях російських політичних і військових спікерів.

Одним із характерних способів уживання лексем *мороз*, *холод*, *зима*, *замерзання* та ін. у російській медійній комунікації протягом повномасштабного вторгнення є їхнє використання в контекстах прямої або імпліцитної погрози, пов'язаної з можливим замерзанням противника чи населення країни, проти якої ведуться військові дії.

Український Інститут масової інформації (ІМІ) у 2022 році проаналізував висвітлення протягом жовтня – листопада 2022 року російськими медіа масованих ракетних атак на Україну, завданих РФ 10, 17 та 31 жовтня 2022 року. У межах цього моніторингу зафіксовано низку публікацій, у яких атаки на енергетичну інфраструктуру України супроводжувалися риторикою, що апелює до можливого замерзання цивільного населення. Зокрема, 10 жовтня у статті на пропагандистському ресурсі "Московський комсомолец" Віктор Жданов обґрунтовує вибір об'єктів для ракетних ударів можливістю спричинити паніку та дестабілізацію України. У цьому контексті він зазначає: *"Народ розуміє, що удари можуть повторитися. А якщо на вулиці буде –30 °С? Багато сімей опиняться на межі виживання, замерзаючи без тепла у квартирах"* (ІМІ).

З лінгвістичного погляду це висловлювання засвідчує поєднання позначення екстремально низької температури з прогнозом критичного стану цивільного населення. Температурний показник $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ виконує функцію гіперболізованого природного чинника, що підсилює загрозливий сценарій. Риторичне запитання *"А якщо на вулиці буде $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$?"* реалізує умовно-прогностичну семантичну модель, у якій *холод* подається як потенційний каталізатор гуманітарної катастрофи. Подальша предикативна конструкція *"опиняться на межі виживання"* разом із дієприслівниковою формою *"замерзаючи"* формує причиново-наслідковий зв'язок між ракетними ударами та перспективою фізичного замерзання населення.

Проаналізований фрагмент демонструє характерну для російської воєнної медійної комунікації мовну схему, у якій природний фактор холоду включається до опису воєнної ситуації як прогнозований наслідок ударів по енергетичній інфраструктурі України. У таких висловлюваннях формується послідовний сценарій: воєнні удари $\rightarrow$ порушення енергопостачання $\rightarrow$ холод $\rightarrow$ замерзання цивільного населення. У межах цієї моделі лексеми *мороз, холод, замерзнути* функціонують як семантичні маркери крайнього фізичного стану, що підсилюють драматизацію наслідків і водночас надають російській воєнній риториці загрозливого характеру.

У матеріалі пропагандистського видання "Комсомольська правда" за 10 жовтня 2022 р. Іван Грачов зазначає: *"Кілька тижнів таких атак, коли Росія може забезпечити вибухи в Києві, і Україна може бути вбита в кам'яну добу, залишившись без світла, води, **тепла** та інтернету. Після чого українці почнуть запитувати свою владу: а може, досить? Чи потрібні теракти проти Росії, після яких у руїнах опиняється Україна? Може, пора здаватися чи домовлятися?"* (ІМП).

З лінгвістичного погляду це висловлювання репрезентує подібну до попередньої причиново-наслідкову семантичну модель, у якій руйнування енергетичної інфраструктури поєднується з перспективою життя без опалення. Особливо показовим є перелік базових ресурсів *"без світла, води, тепла"*

.....
та інтернету", де конструкція "без світла, ... тепла" позначає відсутність можливості обігріву житла і, відповідно, пов'язується з умовами холодної пори року. У такому контексті відсутність теплопостачання імпліцитно вводить у дискурс фактор морозу як потенційної загрози фізичному існуванню населення. Семантика *холоду* тут функціонує як складник деградації інфраструктури та соціального життя, що відтворюється метафоричною формулою "вбита в кам'яну добу". Подальша серія риторичних запитань "а може, досить?", "може, пора здаватися чи домовлятися?" вербалізує очікувану росіянами поведінкову реакцію українців.

У такий спосіб висловлювання поєднує прогнозування матеріальних наслідків атак із вербалізацією бажаного результату – примусу до капітуляції або переговорів. Як і в попередньому прикладі, мовна структура фрагмента демонструє характерну для російської медійної комунікації семантичну модель, у якій опис технічних або природних умов життя – відсутність тепла, світла та ін. – прагмалінгвістично інтегрується в риторику воєнного тиску.

Показово, що метафорична формула "кам'яна доба" не є поодиноким образним висловом, а повторюється в російській медійній комунікації у висловлюваннях різних спікерів. Так, пропагандистське видання "Московський комсомолец" за 17 жовтня 2022 року опублікувало матеріал із назвою "Треба загнати Україну в кам'яну добу", де експерт Центру військово-політичних досліджень МДІМВ Михайло Александров пропонує посилити інтенсивність ударів по українській інфраструктурі. У тексті він прямо заявляє: "Зеленський не капітулює, поки ми взагалі не вбомбимо Україну в кам'яну добу", а також закликає до руйнування енергетичних об'єктів: "Можна по цих підстанціях завдати удару бомбами по 3 тонни, щоб там узагалі нічого не залишилося, і ремонтувати вже було б нічого" (ІМІ). У контексті воєнної медійної комунікації семантична модель "загнати / вбомбити в кам'яну добу" імпліцитно передбачає відсутність електроенергії, тепла та інших базових ресурсів, а отже, й функціонування населення в

умовах холоду та фізичного виживання. Повторюваність цієї формули в різних медійних джерелах дає підстави вважати, що вона закріплюється як російський елемент риторики примусу, коли деградація інфраструктури й пов'язані з нею умови вербалізуються як засіб досягнення політичних цілей.

У статті "За тероризм відповіли", опублікованій на ресурсі RT, автор – доцент департаменту політології Фінансового університету при уряді РФ Геворг Мірзаян – зазначає, що внаслідок ударів *"ціла низка міст були знеструмлені"*, і прогнозує подальший розвиток подій: *"Найімовірніше, за ударом ітимуть нові удари. Росія ухвалила політичне рішення почати знищення української інфраструктури (зима близько)"*. Завершується публікація оцінною реплікою: *"Власне, це єдино правильне рішення"* (ІМІ).

З огляду на завдання нашого дослідження ключову роль для аналізу у наведеному фрагменті відіграє вставна конструкція *"зима близько"*, яку використовує автор для прагмалінгвістичного вмотивування необхідності подальших ударів по українській інфраструктурі. У цій конструкції лексема *зима* виходить за межі календарного позначення пори року й набуває функції семантичного маркера умов, за яких наслідки знеструмлення стають критичними для життєзабезпечення населення. Поеднання повідомлення про *знеструмлення міст* із вказівкою на *наближення зими* формує імпліцитний причиново-наслідковий зв'язок: руйнування енергетичної інфраструктури в холодний період передбачає відсутність опалення та загрозу життя в умовах морозу. Семантична модель *"зима близько"* функціонує як лаконічний дискурсивний засіб, що актуалізує цілий комплекс можливих наслідків – холод, відсутність тепла, ризик замерзання населення – без їх прямої вербалізації. У прагматичному контексті така конструкція виконує функцію підтвердження доцільності моменту: холодний сезон вводиться в дискурс як обставина, що підсилює ефективність руйнування інфраструктури та вербалізується як додатковий ресурс воєнної стратегії.

Подібна риторика простежується і у висловлюваннях російського політолога Сергія Міхєєва, процитованих у

.....

матеріалі інтернет-видання "Вісті.ру", де він обґрунтовує необхідність системних ударів по енергетичній інфраструктурі України. Свою позицію автор формулює так: *"Позбавити їх відчуття безпеки та ситості – це завдання важливіше, ніж, до прикладу, знищити скількись там танків"; "Щойно українці опиняться без газу, світла та води й каналізації, настрої в цій країні почнуть швидко змінюватися"; "Це слід було робити ще в березні та у квітні... Якщо українці не замерзнуть, вони не зрозуміють, що таке війна"* (ІМІ). Із прагматичного погляду ці висловлювання демонструють послідовну аргументативну модель, у якій руйнування інфраструктури безпосередньо пов'язується з очікуваною зміною поведінки населення. Перелік базових ресурсів життєзабезпечення – газ, світло, вода – формує семантичне поле критичних умов існування, а подальша умовно-наслідкова конструкція *"якщо українці не замерзнуть, вони не зрозуміють, що таке війна"* вводить у медійний дискурс фактор *холоду* як інструмент психологічного та соціального примусу. У такій логіці *замерзання* постає не випадковим наслідком бойових дій, а прогнозованим елементом стратегії тиску, покликаній "позбавити" населення базових умов життя та в такий спосіб зламати суспільний спротив. Лексеми, пов'язані з холодом і відсутністю тепла, у цьому контексті набувають виразного прагматичного навантаження і функціонують як мовні маркери сценарію примусу через створення умов фізичного виживання в холодний період.

Така ж аргументація з'являється і в матеріалі "Московського комсомольця" від 17 жовтня "Політолог розповів про нездатність Києва захиститися від ракетних ударів Москви", де російський політолог Іван Коновалов зазначає, що через значну кількість енергетичних об'єктів атаки на них потребуватимуть певного часу, проте *"до початку справжньої зими вже будуть помітні результати"* (ІМІ). У цьому висловлюванні часовий орієнтир *"до початку справжньої зими"* виконує функцію стратегічної точки відліку, з якою пов'язується очікуваний ефект ударів по інфраструктурі. Лексема *зима* у такій конструкції

позначає період, коли порушення енергопостачання набуває максимально відчутних наслідків для функціонування житлової та комунальної системи.

Висловлювання структурує воєнну логіку через часову послідовність дій: тривалі атаки на енергетичні об'єкти → накопичення пошкоджень інфраструктури → настання холодного сезону → різке загострення умов життєзабезпечення населення → формування соціального тиску на політичне керівництво країни. У прагматичному аналізі така аргументація передбачає очікуваний політичний результат – зміну суспільних настроїв, послаблення здатності держави до спротиву та створення передумов для примусу до переговорів або поступок. У цьому контексті *холод* і *зимовий період* постають у мовленні спікера елементом воєнного розрахунку, де природний сезонний чинник інтегрується в стратегію тиску через погіршення базових умов існування цивільного населення.

Проаналізований матеріал дозволяє виокремити кілька типових прагматичних моделей використання лексем, пов'язаних із *холодом*, у російській воєнній медійній комунікації. По-перше, це модель прямої погрози замерзання, де лексеми *мороз*, *замерзнути* або вказівки на екстремальні температури вводяться як прогнозовані наслідки руйнування інфраструктури. По-друге, простежується модель опису руйнування інфраструктури, у якій *холод* імпліцитно актуалізується через лексичні формули "*без тепла*", "*без світла і газу*", що описують втрату базових систем життєзабезпечення. По-третє, функціонує сезонно-стратегічна модель, де згадки про зиму ("*зима близько*", "*до початку справжньої зими*") використовуються як аргумент доцільності атак і позначають момент, коли наслідки інфраструктурних ударів стають максимально відчутними. Крім цього, у російській медійній риторичі поширена модель прогнозування цивілізаційної деградації, репрезентована метафоричною формулою "*загнати в кам'яну добу*", що узагальнює очікуваний результат руйнування енергетичної системи та пов'язаних із цим умов існування. У сукупності ці моделі формують цілісну дискурсивну схему, у якій *холод* і *зимовий період* системно

.....

інтегруються в аргументацію російської воєнної стратегії та вербалізують сценарій тиску на українське суспільство через погіршення базових умов життя з розрахунком на зміну суспільних настроїв, послаблення спротиву та створення передумов для переговорного примусу або політичних поступок.

У медійному просторі 2026 року подібна риторика продовжує відтворюватися у висловлюваннях російських пропагандистів. Показовим є відеофрагмент інтерв'ю Юрія Євіча, поширений у лютому 2026 року в соціальних мережах. У ньому він заявляє: *"Бог уже допомагає – послав **унікальні морози**, треба терміново скористатися! Треба задавити цих тварюк! **Вимерзнуть** усі? Нехай усі **вимерзнуть**!"* (ФБ).

Прагмалінгвістична функція лексеми *мороз* у висловлюванні реалізується зі значенням "сприятлива зовнішня умова для насильства", що вербалізується конструкцією *"Бог уже допомагає – послав **унікальні морози**"*, якою природному явищу надаються ознаки сакралізованої підтримки воєнних дій. Заклик *"треба терміново скористатися"* у цьому контексті функціонує як імпліцитна інструкція до посилення атак на інфраструктуру та життєзабезпечення, оскільки саме руйнування енергетичних і комунальних систем створює умови, за яких мороз може спричинити масове замерзання населення.

Дієслівна форма *"вимерзнуть"* вводить семантику фізичної загибелі від холоду, але водночас маскує справжню причиново-наслідкову логіку такої загибелі: вона постає не як наслідок цілеспрямованих воєнних дій – обстрілів інфраструктури, що позбавляють людей тепла й електроенергії, – а як нібито природний результат суворої зими. Таким чином, відповідальність за можливу загибель людей переноситься з суб'єкта воєнних дій на природний фактор.

Додаткове прагматичне навантаження створює дегуманізувальна номінація *"тварюки"*, що переводить адресата – українців – із категорії людей у категорію істот, позбавлених моральної цінності. Така мовна стратегія легітимізує насильство щодо адресата, оскільки дегуманізація противника нормалізує його знищення.

Наведений фрагмент демонструє специфічну форму реалізації використання *холоду* як чинника в російській військовій риторичній дискурсивній моделі. Якщо в попередніх висловлюваннях *мороз* переважно використовувався як аргумент тиску на українців або засіб переговорного примусу через погіршення умов життя, то в цьому випадку він прямо вербалізується як бажаний фактор фізичного знищення. Таким чином, природний чинник *холоду* інтегрується у російську дискурсивну модель війни не лише як інструмент психологічного тиску, а як риторично легітимований засіб масового знищення.

У фокусі нашого дослідження перебуває також питання про те, яким чином така комунікативна логіка переходить із площини політичної та пропагандистської риторики у сферу інституційно легітимованого експертного мовлення. Саме на цьому рівні *холод* перестає бути лише вербальним засобом залякування і набуває статусу об'єкта раціонального планування, прогнозування та стратегічного розрахунку. Аналіз інтерв'ю російського військового експерта Василя Кашина, директора Центру комплексних європейських і міжнародних досліджень Національного дослідницького університету "Вища школа економіки", у програмі "Що це було?" на каналі RTVI Новини від 28 листопада 2025 р. дозволяє простежити цей зсув і показати, як мовні механізми примусу отримують форму аналітично нейтрального опису.

Принципово важливо, що аналізовані висловлювання належать не пропагандистові, який апелює переважно до емоцій, а експертові, чия комунікативна роль пов'язана з аналітичним осмисленням подій і раціональною аргументацією. Саме тому насильство тут не подається у формі афектної риторики, а раціоналізується як стратегія. Фактично поряд із озброєнням та інфраструктурними ударами у стратегічне планування включається й природний чинник, якому надається функціонально рівнозначний статус.

У першому фрагменті інтерв'ю лексема *зима* виконує прагматичну функцію аргументу посилення переговорної позиції. Експерт пов'язує воєнне просування з можливістю

тиску на опонента: *"...це додатково посилить російську переговорну позицію... якщо ви будете й далі тягнути час, ви більше втратите... скоро зима, її називають таким собі фактором, який негативно впливатиме на ситуацію в Україні..."* (RTVI). У цьому контексті зима функціонує як риторичний ресурс прогнозу втрат, а не як самостійно артикульований засіб дії.

Репліка ведучого *"Україну чекає важка зима?"* інтегрується у вже сформовану причиново-наслідкову аргументацію спікера та виконує прагматичну функцію смислового згортання й інтерпретаційного закріплення значення. Розгорнута смислова послідовність (затягування часу → зростання втрат → негативний вплив зими → проблеми з енергопостачанням) вербалізується у формі номінації *"важка зима"*, що фіксує прогноз як узагальнену семантичну модель і водночас задає рамку подальшого сприйняття.

Лінгвістично важливо, що запитання не вводить нового предиката, а лише переформулює вже наявну предикативну структуру. Воно не проблематизує твердження експерта, а стабілізує його в діалогічній взаємодії, переводячи аналітичне міркування у форму майже самозрозумілої констатації. Подальша репліка експерта – *"...тому що знову проблеми з енергопостачанням, удари по енергооб'єктах Росія завдає регулярно..."* – конкретизує цей сценарій, але зберігає зиму у статусі *"фактора"*, а не цілеспрямованого інструмента. Лексема *"фактор"* виконує функцію абстрагування та деперсоналізації причиновості, усуваючи вказівку на суб'єкта дії та відповідальність за наслідки.

Отже, на цьому рівні дискурсу вербалізація *холоду* структурується як семантична модель, у межах якої зима функціонує як складник аргументативної схеми прогнозування переговорного тиску, реалізованої у формі імпліцитної погрози, не набуваючи при цьому статусу інструмента цілеспрямованого прагматичного впливу.

Наступний етап семантичного зсуву простежується в такому фрагменті: *"Але в Росії тепер усе ж є конкретна мета. Вона,*

очевидно, пов'язана з досягненням **блекауту взимку**, що може потягнути за собою **виморожування, розморожування комунальних мереж і їхнє незворотнє руйнування**" (RTVI, таймкод: 48:22).

Лексико-семантичний склад цієї репліки формує чіткий причиново-наслідковий ланцюг. Іменник "**блекаут**" маркує технічний та інфраструктурний контекст ситуації; віддієслівні іменники "**виморожування**", "**розморожування**" репрезентують **холод** як результат цілеспрямованого впливу; прикметник "**незворотнє**" актуалізує семантику остаточності й тривалої шкоди.

З лінгвістичного погляду у фрагменті домінує лексика, що є не емоційною, не образною і не метафоричною, а процесуальною, номінативною та інструментальною. Вона номінує процеси ("**виморожування**", "**розморожування**"), стани ("**блекаут**"), результати ("**руйнування**", "**незворотність**") та механізми причиновості (конструкції типу "**що може потягнути за собою**"). Отже, це мова опису прогнозованих і цілеспрямовано організованих процесів і механізмів, а не мова оцінних суджень чи емоційних реакцій. Така номінативна організація висловлювань усуває експліцитну вказівку на суб'єкта моральної відповідальності – країну-агресора та вербалізує потенційно катастрофічні наслідки як технічні процеси, імпліцитно передбачаючи наявність суб'єкта дії, але не називаючи його, що можна розглядати як вияв номінативної евфемізації. Прагматично важливою є синтаксична конструкція "**що може потягнути за собою**", яка формує модель керованої причиновості: дія (блекаут) програмує наслідок (руйнування мереж) – таким чином **холод** включається в логіку планування і розрахунку, а не випадковості.

Додатково цю модель підсилює апеляція до історичного прикладу Грузії, де "**вимерзло місто**" і комунальні мережі не були відновлені десятиліттями. Лексеми "**вимерзло**", "**загинули мережі**", "**не відновили**" формують семантичне поле тривалої деградації й незворотності. Принципово важливо, що в цьому фрагменті відсутня будь-яка пряма номінація суб'єкта дії: експерт не називає, хто саме завдавав ударів по інфраструктурі

.....

та спричинив руйнування, і не коментує їхню воєнно-політичну мету. Причиновість дискурсивно зводиться до безособових номінацій *"вимерзання"* та *"коллапсу мереж"*, що не містять указівки на суб'єктів дії та відповідальних за її наслідки, подаючи воєнне насильство РФ як нібито об'єктивний процес.

Натомість експерт детально зосереджується на наслідках і їхній економічній незворотності: демонтування труб, передача їх на металобрухт, необхідність повного відновлення і перевірки мереж, *"величезний обсяг робіт"*, *"катастрофа"*, *"коლოსальна ціна"*. Лексика на позначення процесів, ресурсів і витрат – *"відновлювати"*, *"перевіряти"*, *"обсяг робіт"*, *"витрати"*, *"фінансування"*, *"виплати"* – формує уявлення про руйнацію як про довготривалий, системний і майже непідйомний технічно-економічний процес. Таким чином, фокус дискурсу зміщується з питання відповідальності на питання вартості та (не)можливості відновлення наслідків.

З огляду на дату інтерв'ю – 28 листопада 2025 р., такий спосіб аргументації може бути інтерпретований як імпліцитна стратегія залякування, спрямована водночас на кілька адресатів: українське суспільство, політичне керівництво України та західних експертів. Акцент на фінансовій недосяжності відновлення, залежності від зовнішнього фінансування формує дискурсивний сигнал: руйнація подається як така, що створює довготривалий тягар для Заходу і робить підтримку України економічно обтяжливою.

Мовне усунення суб'єкта дії в аналізованих фрагментах інтерв'ю В. Кашина має чітко фіксовані лінгвістичні ознаки. У його висловлюваннях відсутні лексико-семантичні моделі типу *"Росія зруйнувала..."*, *"ми знищили..."*, *"удари спричинили..."*. Натомість функціонують вислови *"вимерзло місто"*, *"мережі загинули"*, *"труби здали на металобрухт"*, *"треба відновлювати"*. Тобто подія подається як стан або процес, а не як результат цілеспрямованих дій суб'єкта. Суб'єкт дії усувається на граматичному рівні, натомість актуалізуються лише результати та процеси. Коли немає суб'єкта, не активується семантика відповідальності, не виникає питання:

хто це зробив і навіщо; подія сприймається як "так сталося", "такі умови", "такий процес". Унаслідок такої вербалізації насильство втрачає ознаки спрямованої дії – вчинку, рішення чи акту політичної волі – і семантично репрезентується як об'єктивний стан речей або технічна проблема. Використання формулювань на зразок "*місто вимерзло*" замість "*місто було знищене ударами*" зумовлює зміну інтерпретаційної рамки: подія осмислюється як технічно зумовлена даність, а не як результат цілеспрямованої політичної дії. Цей ефект підсилюється тим, що В. Кашин оперує лексикою типу "*обсяг робіт*", "*відновлення*", "*перевірка*", "*фінансування*", "*мільярди*" і не оперує лексемами відповідальності, агресії, злочину, рішення. Унаслідок цього руйнація описується так, ніби це інженерна задача після стихійного лиха, а не наслідок збройних ударів.

Отже, в російському воєнному експертному дискурсі *холод* концептуалізується на трьох рівнях: технічному (блекаут, виморожування, руйнування мереж), стратегічному (довготривалі незворотні наслідки) та переговорному (погроза втрат у разі зволікання). Лінгвістично це забезпечується поєднанням лексики, що номінує процеси, стани та результати дії (блекаут, виморожування, руйнування, незворотність), із мовними механізмами евфемізації, що замінюють пряме називання насильства нейтральними управлінськими формулами, а також із моделями використання природного фактора як засобу впливу і причиново-наслідковими конструкціями, що вербалізують руйнацію як логічно запрограмований процес.

Узагальнені результати аналізу свідчать, що *холод* у сучасній російській медійній комунікації може функціонувати не лише як риторичний засіб залякування чи інструмент примусу до переговорів, а й як об'єкт раціонального планування, прогнозування та стратегічного розрахунку. Водночас сама можливість такого "технічно нейтрального" опису насильства не виникає на порожньому місці. Вона спирається на глибші культурні й дискурсивні передумови, у межах яких природний чинник традиційно наділяється суб'єктністю, функціональністю

.....

та символічною легітимністю у воєнному контексті. Саме такою передумовою є міф так званого "генерала Мороза", що сформував у російській історичній уяві модель сприйняття *холоду* як союзника, ресурсу й чинника воєнної ефективності (МІФ). Звернення до цього міфу дозволяє простежити тяглість між сучасною стратегічною раціоналізацією *холоду* та її історичною дискурсивною основою.

Оскільки в сучасних умовах воєнного протистояння медійний простір постає одним із ключових середовищ інформаційного протиборства, то поряд із військовими діями розгортається системна боротьба за смислове означення подій і домінування в інформаційному просторі. У цьому контексті публічні висловлювання посадових осіб, політичних коментаторів і експертів, що поширюються через медіа та соціальні мережі, відіграють важливу роль, стаючи складником ширших стратегій інформаційного впливу.

Проведений аналіз засвідчує, що в сучасній російській медійній комунікації лексеми, пов'язані з *холодом* і *зимовим періодом*, функціонують як елементи системної прагматичної організації воєнного дискурсу. Варіативність їхніх семантичних реалізацій – від аргументації переговорного тиску до опису інфраструктурної руйнації як прогнозованого наслідку блекауту – поєднується зі стійким прагматичним маркуванням, у межах якого *холод* вербалізується як ресурс воєнної дії, інструмент воєнної стратегії або примусу. Водночас повторюваність лексем на позначення *холоду* дає підстави припускати наявність глибших дискурсивних і культурних передумов їхньої актуалізації у воєнному дискурсі. Саме тому подальші дослідження можуть бути спрямовані на з'ясування джерел формування цього смислового комплексу – зокрема на аналіз фольклорних текстів, у яких образ *морозу* набуває статусу активної сили, що здатна діяти, карати або випробовувати людину, і тим самим закріплюється як культурно значущий символ у свідомості етносу. Звернення до такого матеріалу дозволить простежити зв'язок між сучасними моделями воєнного мовлення та глибшими ментальними структурами, що формують уявлення про *холод* як чинник дії та впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ємельянова О. В., Пронь О. Р. Лінгвопрагматичні особливості воєнного дискурсу (на матеріалі текстів ЗМІ). *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 35. С. 96–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.16>
2. Кауза І. Компаративний аналіз військового дискурсу сьогодення та періоду другої світової війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. 2024. Вип.70. С.18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.4>
3. Павлюх М. В. Методи та засоби російсько-української інформаційної війни (2014 – 2022): міфи і риторика пропаганди. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. С. 1017–1026. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-127>
4. Поляк І.П. Комунікативно-прагматична спеціалізація та формально-граматична репрезентація неозначеності в українській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 32. Том 1. С. 200–202. URL: https://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_1/54.pdf
5. Почепцов Г. Г. Смыслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 21–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_18_6
6. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: Букрек, 2014. 412 с.
7. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7.

ДЖЕРЕЛА

8. ІМІ – Баркар Д. Інформаційний тероризм. Як російська пропаганда закликала "вбомбити Україну в кам'яну добу" і заморозити мирних жителів. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/informatsijnyj-teroryzm-yak-rosijska-propaganda-zaklykala-vbombyty-ukrayinu-u-kam-yanu-dobu-i-i49002>
9. ФБ – Фейсбук-сторінка Олексій Петрович Голобуцький, 4.02.26. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1411711620625670>
10. RTVI – інтерв'ю військового експерта Василя Кашина, директора Центру комплексних європейських і міжнародних досліджень Національного дослідницького університету "Вища школа економіки"; програма "Що це було?" на каналі RTVI Новини від 28 листопада 2025 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pQVSnW5sQ4>.

11. МІФ – Довгань К. Міф про "генерала Мороза": чому зима не стане союзником для Росії. URL: https://24tv.ua/zima-fronti-2022-chomu-morози-ne-dopomozhe-rosiyskiy-armiyi_n2206881

REFERENCES

1. Yemelianova, O., Pron, O. (2024). *Linhvoprahmatychni osoblyvosti voiennoho dyskursu (na materialy tekstiv ZMI). Zakarpatski filolohichni studii*. 2024. Vyp. 35. S. 96–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.16> [in Ukrainian].
2. Kauza, I. (2024). *Komparatyvnyi analiz viiskovoho dyskursu sohodennia ta periodu druhoi svitovoi viiny*. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Odesa. Vyp. 70. S. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.4> [in Ukrainian].
3. Pavliukh, M. V. (2022). *Metody ta zasoby rosiisko-ukrainskoi informatsiinoi viiny (2014 – 2022): mify i rytoryka propahandy*. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", S. 1017–1026. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-127> [in Ukrainian].
4. Poliak, I.P. (2018). *Komunikatyvno-prahmatychna spetsializatsiia ta formalno-hramatychna reprezentatsiia neoznachenosti v ukrainskii movi*. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia. № 32. Tom 1. S. 200–202. URL: https://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_1/54.pdf [in Ukrainian].
5. Pocheptsov, H. H., 2013. Smyslovi ta informatsiyni viiny. [Semantic and information war]. Informatsiynе suspil'stvo. 18, 21–27 [in Ukrainian].
6. Shabat-Savka, S. T. (2014). *Katehoriia komunikatyvnoi intentsii v ukrainskii movi: monohrafiia*. Chernivtsi: Bukrek, 412 s. [in Ukrainian].
7. Yavorska, H. M. (2016). *Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt*. Stratehichni priorytety. Serii: Polityka. № 4. S. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7. [in Ukrainian].

SOURCES

8. IMI – Barkar D. Informatsiyni teroryzm. Yak rosiiska propahanda zaklykala "vbombyty Ukrainu v kamianu dobu" i zamorozty myrnykh zhyteliv. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/informatsiyniy-teroryzm-yak-rosiiska-propaganda-zaklykala-vbombyty-ukrayinu-u-kam-yanu-dobu-i-i49002> [in Ukrainian].
9. FB – Feisbuk-storinka Oleksii Petrovych Holobutskyi, 4.02.26. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1411711620625670> [in Ukrainian].
10. RTVI – interv'iu viiskovoho eksperta Vasyliia Kashyna, dyrektora Tsentru kompleksnykh yevropeiskyykh i mizhnarodnykh doslidzhen Natsionalnoho doslidnytskoho universytetu "Vyscha shkola ekonomiky";

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

prohrama "Shcho tse bulo?" na kanali RTVI Novyny vid 28 lystopada 2025 r.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pQVSXnW5sQ4> [in Ukrainian].

11. MIF – Dovhan K. Mif pro "henerala Moroza": chomu zyma ne stane
soiuznykom dlia Rosii. URL: https://24tv.ua/zima-fronti-2022-chomu-morozi-ne-dopomozhe-rosiyskiy-armiyi_n2206881 [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 25.03.2026

Дата затвердження редакцією – 11.04.2026



Ця публікація ліцензована на умовах Creative
Commons Attribution 4.0 International License